

TEMURIYLAR DAVLATIGIDAGI SAN'AT VA MADANIYAT: YORQINLIK VA ULUG'VORLIK

Mirsoliyeva Durdonaxon

*O'zbekiston davlat san'at institutining
Qo'g'irchoq teatr aktyorligi 4-bosqich talabasi*

XIV-XV asrlarda gullab-yashnagan Temuriylar davlatigi Markaziy Osiyo va Islom dunyosi tarixida muhim davrga aylandi. Bu davr nafaqat Temur va uning merosxo'rlarining siyosiy yutuqlari, balki san'at va madaniyatning rivojlanishi bilan ham mashhur edi. Ushbu maqolada biz Temuriylarning san'at olamiga ta'sirini, shuningdek, bu sulolaning o'z Shohligida madaniyat va ilm-fan rivojiga qo'shgan hissasini o'rganamiz.

1. Temuriylar me'morchiligi: ajoyib me'moriy yodgorliklar

Arxitektura san'ati Temuriylarning eng ta'sirli yutuqlaridan biri edi. Ushbu davrning eng taniqli me'morlaridan biri 1411 yildan 1449 yilgacha hukmronlik qilgan Temurning nabirasi Ulug'bek edi. Ulug'bek buyuk olim va astronom sifatida Shuhrat qozondi, ammo uning me'morchilikka qo'shgan hissasi ham ulkan edi.

Temuriylarning eng mashhur me'moriy yodgorliklaridan biri Samarqanddagi gura-Amir, Temur maqbarasi. Ushbu bino Temuriylar me'morchiligining ulug'vorligi va inoyatining namunasi bo'lib xizmat qiladi. Bino ko'k va ko'k mozaikalar va dekorativ elementlar bilan bezatilgan bo'lib, ajoyib vizual taassurot qoldiradi. Temuriylarning yana bir ajoyib me'moriy yodgorligi-Samarqanddagi o'z davrining eng buyuk masjidlaridan biri hisoblangan katta masjid Bibi Xonum.

2. Rassomlik va miniatyura: vizual tasvirlash san'ati

Temuriylar davlatigida rasm va miniatyura ham gullab-yashnagan. Miniaturalar odatda kundalik hayot sahnalari, diniy voqealar yoki portretlarni aks ettiruvchi kichik kartinali san'at asarlari edi. Temuriylarning miniatyuralari nafisligi va tafsilotlari bilan mashhur edi.

Ushbu davrning taniqli rassomlaridan biri Behzod edi, uning miniatyuralarida ko'pincha "Shohnoma" Firdousi kabi Eron she'riyatidan sahnalar tasvirlangan. Ushbu san'at asarlari nafaqat vizual jihatdan go'zal, balki madaniy va diniy qadriyatlarni etkazish vositasi sifatida ham xizmat qilgan.

3. Adabiyot va she'riyat: ajoyib so'z dunyosi

Adabiyot va she'riyat Temuriylar madaniyatining muhim jihatlari edi. Temuriylar davri fors adabiyoti uchun oltin asrga aylandi va bu davrda ko'plab buyuk shoir va yozuvchilar gullab-yashnadilar. Eng mashhur shoirlardan biri fors she'riyatining buyuk asarlaridan biri hisoblangan "divan" muallifi Mirza Xayder Duglat edi.

Temuriylarning diniy va madaniy hayotida she'riyat muhim rol o'ynagan. Ko'plab shoirlar o'z she'rlarini Temur va uning sulolasiga maqtoqli odlarga bag'ishladilar.

Ushbu she'rlar nafaqat o'zini namoyon qilish san'ati, balki Temuriylar va ularning hukmronligining buyukligini ta'kidlab, targ'ibot vositasi sifatida ham xizmat qilgan.

4. Ta'lim va fan: bilimlarni rivojlantirishga qo'shgan hissasi

Temuriylar davlatigi, shuningdek, Islom dunyosidagi ta'lim va fanning muhim markazi hisoblanadi. Samarqandda hukmronlik qilgan Ulug'bek astronomiya va matematikaga bo'lgan ishtiyoqi bilan mashhur edi. U yulduzlarni kuzatish va astronomik jadvallar tuzilgan rasadxonani yaratdi.

Ulug'bek ko'plab olimlarga homiylik qildi, bu uning Shohligida ilm-fan va ta'limning gullab-yashnashiga yordam berdi. Uning astronomiya va matematika bo'yicha asarlari ko'plab tillarga tarjima qilingan va butun dunyo bo'ylab ta'lim muassasalarida ishlatilgan.

5. Din va madaniy xilma-xillik: Islom va undan tashqarida

Temuriylar davlatigida Islom asosiy din bo'lgan va Islom madaniyati xalq san'ati va turmush tarziga katta ta'sir ko'rsatgan. Biroq, timuridlar ham ochiq madaniy muxlislar bo'lib, o'z shohligidagi dinlar va madaniy an'analarning xilma-xilligini aks ettiruvchi badiiy va ilmiy loyihalarga homiylik qilishgan.

Bu xilma-xillik Temuriylar me'morchiligi, rasmlari va adabiyotida yaqqol ko'rinib turibdi, bu erda Eron, turkman va boshqa madaniyatlarning elementlari Islom motivlari bilan birlashib, noyob va rang-barang san'at asarlarini yaratgan.

Xulosa

Temuriylar davlatigidagi san'at va madaniyat ularning milliy o'ziga xosligi va merosining muhim elementlari bo'lgan. Ular zamonaviy dunyoda ilhom va hayratning muhim manbalari bo'lib qoladigan nihoyatda chiroyli va ilhomlantiruvchi san'at asarlarini yaratdilar.

Temuriylar davri Markaziy Osiyo madaniyati va umuman Islom tsivilizatsiyasi uchun "oltin asr" ga aylandi. Ularning arxitektura, rasm, adabiyot va fanga ta'siri san'at va madaniyat tarixiga mustahkam o'rnashgan va butun dunyo bo'ylab rassomlar, olimlar va madaniyat arboblarni ilhomlantirishda davom etmoqda.

FOYDALANILGAN WEB-SAYTLAR:

1. Tafakkur.net sayti
2. Ziyouz.com sayti
3. Qomus.info sayti
4. Saviya.uz sayti
5. Shosh.uz sayti
6. Vikipediya
7. Yoair.com sayti